

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

СЕВОСТЬЯНОВА Наталія Іларіонівна

УДК 341.231.14

**ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ
ЛЮДИНИ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО
ПРАВОСУДДЯ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
ЗЕЛІНСЬКА Наталія Анатоліївна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри міжнародного права та міжнародних відносин

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
МИЦИК Всеволод Всеволодович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук, доцент
ЛИСИК Володимир Михайлович
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри міжнародного права

Захист відбудеться «___» червня 2011 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 в Національному університеті «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «___» травня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтернаціоналізація проблеми належного забезпечення захисту прав людини в другій половині ХХ століття призвела до підвищення значимості функціонування міжнародного правосуддя. Одним із найважливіших міжнародних судових органів у сфері захисту прав людини в цей період став Європейський Суд із прав людини (далі – ЄСПЛ), що функціонує на підставі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та є унікальним міжнародним органом. Специфічною рисою системи захисту прав людини в рамках Ради Європи стало забезпечення права особи на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ. Зазначене право може бути ефективно реалізовано лише за умови реально забезпеченої, а не формально проголошеної доступності правосуддя, адже доступ до ЄСПЛ виступає початковим етапом усієї правозахисної процедури, і будь-які його обмеження є перешкодою для відновлення справедливості. Але у зв'язку зі щорічним збільшенням кількості звернень до Суду, що станом на березень 2011 р. склала 145700 заяв, які очікують розгляду, середній строк розгляду справи в Страсбурзі досяг 6 років. Наслідком цього стало поступове зниження фактичної доступності правосуддя у ЄСПЛ.

Більше ніж за 50 років свого існування європейська система захисту прав людини, пройшла декілька етапів еволюційного розвитку з метою збереження ефективності свого функціонування. Значної трансформації зазнавав міжнародно-правовий механізм доступу до Суду під впливом положень Протоколу №14 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, який змінює контрольну систему Конвенції, що набрав чинності 1 червня 2010 р.

Вагомий внесок у дослідження розвитку організації діяльності Європейського Суду зробили вітчизняні вчені, зокрема М. М. Антонович, Т. О. Анцупова, О. А. Банчук, М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, А. З. Георгіца, С. П. Головатий, І. П. Голосніченко, В. Н. Денисов, А. І. Дмитрієв, В. І. Євїнтов, Л. Г. Заблоцька, Н. І. Карпачова, О. М. Клименко, М. І. Козюбра, В. В. Копейчиков, Р. О. Куйбіда, Д. І. Кулеба, С. Л. Лисенков, І. І. Лукашук, В. В. Лутковська, Г. С. Лук'янцев, В. Т. Маляренко, В. Є. Мармазов, М. І. Манукян, М. І. Матузов, В. В. Мицик, О. М. Овчаренко, В. П. Паліюк, Т. І. Пашук, І. С. Піляєв, В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, С. П. Рабінович, Н. М. Раданович, Д. М. Супрун, С. В. Шевчук, Ю. С. Шемшученко та ін.

Дану проблематику досліджували й такі іноземні вчені-правознавці як С. В. Бахін, Б. Т. Безлепкін, М. О. Бойл, В. Д. Бордунов, Є. Бредлі, Л. Вільдхабер, Д. Гом'єн, М. Л. Ентін, Л. Зваак, В. А. Карташкін, Р. Кей,

Д. Г. Курдюков, Ф. Ліч, П. Лемменс, О. А. Лукашова, Р. А. Мюллерсон, В. О. Туманов, С. В. Черниченко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених різним аспектам захисту прав людини, усе ще відсутні дисертаційні дослідження проблем, безпосередньо пов'язаних із доступом до ЄСПЛ та реалізацією права на звернення з індивідуальною заявою після вступу в силу Протоколу №14. Зазначені вище фактори свідчать про актуальність теми дисертаційного дослідження та зумовили її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає плану наукових досліджень кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Одеської національної юридичної академії «Правові способи забезпечення суверенітету України та її міжнародно-правове співробітництво» на 2006 – 2010 рр. і є частиною науково-дослідної програми академії на 2006 – 2010 рр. «Традиції та новачії у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу доктринальних основ, правової регламентації та практики реалізації права на звернення з індивідуальною заявою розкрити й узагальнити теоретичні і практичні засади доступу до правосуддя у ЄСПЛ.

Мета дослідження зумовила поставлення таких завдань:

дослідити генезис європейської системи захисту прав людини; висвітлити її специфіку та значення;

розглянути основні доктринальні підходи до ідентифікації поняття правосуддя;

висвітлити міжнародно-правову регламентацію і практику застосування права на правосуддя;

проаналізувати реалізацію права на справедливий судовий розгляд як елементу права на правосуддя в Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини;

здійснити ретроспективний аналіз теоретичного і практичного розвитку концепції права на звернення з індивідуальною заявою;

визначити поняття та виділити основні компоненти права особи на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ;

виявити характерні риси права на доступ до суду як елементу права на правосуддя в контексті практики ЄСПЛ;

сформулювати поняття та з'ясувати зміст і функціональні особливості міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ;

обґрунтувати структуру міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ;

розкрити значення юрисдикції ЄСПЛ у структурі міжнародно-правового механізму доступу до нього;

узагальнити і проаналізувати критерії прийнятності індивідуальних заяв до ЄСПЛ, вивчити практику вирішення питань про прийнятність та її вплив на рівень доступності правосуддя;

з'ясувати роль субсидіарності у функціонуванні міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ;

прослідкувати етапи та методи трансформації міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ у контексті забезпечення ефективної реалізації права особи на звернення з індивідуальною заявою;

проаналізувати положення Протоколу №14 до Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини та визначити їх вплив на реалізацію права на правосуддя.

Об'єктом дослідження є норми міжнародного права та врегульовані ними міжнародно-правові відносини з реалізації права людини на правосуддя в міжнародних судових органах.

Предметом дисертаційного дослідження є міжнародно-правова регламентація, практика реалізації та тенденції розвитку звернення до ЄСПЛ у контексті здійснення права на доступ до правосуддя.

Методи дослідження. Дослідження проведено із застосуванням системи загальнотеоретичних і спеціально-наукових методів пізнання та підходів до вивчення особливостей реалізації права на звернення до ЄСПЛ.

За допомогою діалектичного методу виявлено, що, по-перше, право на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ перебуває в органічному зв'язку з нормами національного та міжнародного права; по-друге, механізм реалізації зазначеного права постійно вдосконалюється (розвивається) під впливом реформування правозахисного механізму Конвенції. Аксіологічний підхід дозволив розглянути право на звернення як загальнолюдську цінність, що відповідає ідеалам людства загалом. Велике значення в розкритті змісту теорії права на звернення мала еволюційна епістемологія, яка дозволила обґрунтувати об'єкт дослідження як результат еволюційного розвитку. За допомогою методу історичного аналізу в роботі було досліджено генезис цього права, проаналізовано його джерела і попередні історичні форми. Системно-структурний метод дозволив дослідити міжнародно-правовий механізм доступу до ЄСПЛ як цілісну систему, виділити окремі елементи його структури, дати їх функціональну характеристику і проаналізувати взаємозв'язки.

Для ідентифікації поняття міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ використовувалися прийоми формальної логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, екстраполяція, абстрагування, моделювання та ін.).

Формально догматичний метод був використаний для інтерпретації положень міжнародних договорів, резолюцій міжнародних організацій, рішень міжнародних та національних судів, які стосуються реалізації права особи на звернення до ЄСПЛ, для виявлення прогалин і суперечностей у чинному міжнародному й національному законодавстві в досліджуваній сфері, для вироблення пропозицій щодо його вдосконалення та для формулювання дефініцій.

Теоретичною базою дослідження стали положення та висновки вітчизняних та зарубіжних учених-правників, зокрема В. Ф. Антипенка, Х. Бехруза, М. В. Буроменського, В. Г. Буткевича, О. В. Буткевич, О. К. Вишнякова, М. М. Гнатовського, М. А. Дамірлі, В. Н. Денисова, А. І. Дмитрієва, В. В. Дудченко, В. І. Євінтова, О. В. Задорожного, Н. А. Зелінської, О. А. Івакіна, С. В. Ківалова, В. М. Корецького, В. М. Лисика, Б. Г. Манова, М. І. Матузова, В. В. Мицика, А. П. Мовчана, А. С. Мацка, О. О. Мережка, В. І. Муравйова, Ю. М. Оборотова, М. П. Орзіха, М. І. Пашковського, П. М. Рабіновича, В. М. Репецького, Л. Д. Тимченка, Ю. М. Тодики, М. Ю. Черкеса, В. М. Шаповала, С. В. Шевчука, та ін.

Нормативну та емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять: Конституція України, міжнародно-правові акти з прав людини, нормативно-правові акти України стосовно досліджуваної теми. У ході дослідження було опрацьовано 146 рішень ЄСПЛ. Висновки і положення дисертаційного дослідження ґрунтуються на емпіричних даних, отриманих зі статистичної звітності ЄСПЛ, судової та адміністративної практики.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше в Україні на дисертаційному рівні вирішене наукове завдання, що полягає в дослідженні права на звернення до ЄСПЛ крізь призму права на доступ до Суду в контексті сучасних тенденцій його реформування.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається в таких положеннях:

уперше:

розроблено та запроваджено в науковий обіг поняття міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ як тріади об'єднаних між собою структурно-функціональними зв'язками компонентів, відповідність яким є передумовою реалізації права на звернення до ЄСПЛ: юрисдикції Суду, субсидіарної природи Суду та умов прийнятності індивідуальних заяв;

на дисертаційному рівні з'ясовано основні правові наслідки трансформації умов реалізації права на звернення до ЄСПЛ після вступу в силу Протоколу №14 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод;

аргументовано висновок про те, що позитивний вплив положень Протоколу №14 до Конвенції на реалізацію права на звернення до Суду, який полягає, насамперед, у скороченні строків розгляду індивідуальних заяв та зменшення внаслідок цього завантаженості Суду, пов'язаний з можливістю звуження права на доступ до ЄСПЛ у зв'язку зі зміною порядку ухвалення рішення про визнання заяви неприйнятною, оскільки питання про початок судової процедури передається у провадження одного судді;

обґрунтовано вірогідність зниження рівня доступу до ЄСПЛ у зв'язку з доповненням Протоколом №14 умов прийнятності індивідуальних заяв критерієм обов'язковості «суттєвої шкоди» та розкрито зміст цього критерію;

доведено існування тенденції посилення конституціоналізації ЄСПЛ під впливом практики пріоритизації індивідуальних заяв, з'ясовано тенденції розвитку і подальшого реформування європейської системи захисту прав людини у контексті реалізації положень Інтерлакенської декларації;

удосконалено:

концепцію права на звернення до ЄСПЛ у ракурсі права на правосуддя в рамках двох основних аспектів: об'єктивного (як правового інституту) і суб'єктивного (як можливості суб'єкта права Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод звернутися до Суду з відповідною заявою з приводу порушеного права);

характеристику критеріїв прийнятності індивідуальних заяв до ЄСПЛ у контексті їх впливу на реалізацію права на звернення з індивідуальною заявою;

наукове уявлення про видову специфіку права на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ, яка полягає в тому, що його реалізація стає можливою лише після вичерпання всіх засобів національного правового захисту;

набуло подальшого розвитку:

дослідження основних напрямків реформування порядку звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ, що полягають в ускладненні міжнародно-правового механізму доступу до Європейського Суду з прав людини;

пропозиції, спрямовані на вдосконалення імплементації стандартів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод до національного права України й удосконалення процедури виконання рішень ЄСПЛ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в ході дисертаційного дослідження висновки та положення можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – з метою подальшого вивчення діяльності та

шляхів реформування ЄСПЛ, зокрема особливостей реалізації права на індивідуальну заяву;

нормотворчій та правозастосовній діяльності – під час підготовки та ухвалення правових актів, які б гарантували ефективну реалізацію права на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ; у практичній діяльності органів держави щодо виконання рішень ЄСПЛ;

навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Міжнародне право», спеціальних курсів «Юрисдикція та ключові прецеденти Європейського Суду з прав людини», «Міжнародне право прав людини»; при розробленні методичних рекомендацій, наукових коментарів та навчальних посібників.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія». Результати та висновки дослідження доповідалися на п'ятнадцяти наукових і науково-практичних конференціях, семінарах та форумах, серед яких: «П'яті Прибузькі юридичні читання» (Миколаїв, 27-28 листопада 2009 р.); «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави» (Львів, 11-13 лютого 2010 р.); «Від громадянського суспільства до правової держави» (Харків, 26-27 лютого 2010 р.); «Права людини і основоположні свободи: міжнародні стандарти та національний вимір» (Донецьк, 20 березня 2010 р.); «Держава і право в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (Сімферополь, 16-17 квітня 2010 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження знайшли відображення в 19 публікаціях, 5 з яких – наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях, що входять до переліку, затвердженого ВАК України, 12 – доповіді на наукових та науково-практичних конференціях, 1 – стаття в юридичному журналі, 1 – посібник для студентів, що вивчають юридичні дисципліни англійською мовою.

Структура дисертації зумовлена її метою та поставленими завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінок, із них основного тексту – 181 сторінок, список використаних джерел складає 406 найменувань і міститься на 40 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, його методологічна та емпірична бази, зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, формулюються основні положення, що виносяться на захист та станов-

лять наукову новизну дисертації, розкривається теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їх апробацію.

Перший розділ. «Міжнародно-правова характеристика права на правосуддя в європейській системі захисту прав людини» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються передумови формування та подальше становлення міжнародних правозахисних систем, поняття та розвиток права на правосуддя, його еволюція в міжнародно-правових актах, визначаються засоби реалізації права особи на правосуддя в Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини.

У підрозділі 1.1. «Заснування Європейського суду з прав людини та його роль у становленні права прав людини» досліджено історичний розвиток, теоретичне й філософське обґрунтування концептуальних засад формування та становлення міжнародної системи гарантій дотримання прав людини, розвиток в її межах європейської правозахисної системи.

Зазначається, що створення в міжнародній структурі контрольних механізмів у сфері прав людини є об'єктивним процесом, зумовленим практичними потребами розвитку міжнародного співтовариства, зокрема необхідністю підвищення відповідальності держав за дотримання своїх міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Акцентовано увагу на появі нового рівня міжсуб'єктних відносин, а саме держава – індивід, що відбувається в зрізі захисту прав індивіда за посередництвом міжнародних інституцій. У роботі докладно характеризуються доктринальні підходи до визначення ролі Конвенції та акцентується увага на цінності її механізму. Виокремлюються переваги Конвенції, що набуває характеру «живого інструменту» внаслідок здійснення ЄСПЛ тлумачення конвенційних положень, поряд з іншими міжнародними актами у сфері прав людини. На підставі аналізу практики досліджено прояви специфічної природи Суду та виділено його інституційні особливості, які полягають у тому, що Суд розглядає лише заяви про конкретні порушення конвенційних прав; Суд тлумачить Конвенцію відповідно до сучасних реалій, щоб забезпечити ефективність конвенційних гарантій; сфера регулятивного впливу положень Конвенції значно ширша за компетенцію Суду.

У підрозділі 1.2. «Право на правосуддя в системі гарантій міжнародно-правового захисту прав людини» проаналізовані доктринальні підходи щодо визначення поняття правосуддя, звертаючись до першоджерел, відомих сучасній науці («Призначення візира», трактат Гуго Гроція «Про право війни і миру», проект «Декларації прав людини і громадянина з наступним планом справедливої, мудрої і вільної конституції» Жана Поля Марата). Право на правосуддя ідентифікується як комплекс найважливіших і в силу цього конституційно закріплених процесуальних прав, покликаних гарантувати захист основних матеріальних прав та свобод

людини.

Звертається увага на той факт, що у вітчизняній юриспруденції існувала концепція, відповідно до якої правосуддя визнавалося суто як елемент правоохоронної системи держави, а право на нього могло бути реалізоване лише в межах національної правової системи. Але після Другої світової війни у зв'язку з актуалізацією питання про необхідність якісно нового рівня захисту прав людини постало питання про інтернаціоналізацію правосуддя, і дане право отримало нормативне закріплення в ряді міжнародно-правових актів.

Підрозділ 1.3. «Право на справедливий судовий розгляд та право на ефективний засіб правового захисту в європейській системі захисту прав людини як елементи права особи на правосуддя» присвячено аналізу змісту положень статей 6 та 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, дослідженню прецедентної практики ЄСПЛ із питань визначення понять ефективного засобу правового захисту, незалежного і неупередженого суду, розумних строків розгляду справи, рівності і змагальності сторін у процесі, що є складовими елементами справедливого судового розгляду.

Дисертант досліджує поняття «ефективного засобу правового захисту» та критерії його ефективності, спираючись на аналіз справ *«Klass and others v. Federal Republic of Germany»*, *«Silver and others v. The United Kingdom»*, *«Soering v. United Kingdom»*, *«Costello-Roberts v. United Kingdom»*, *«Dankevich v. Ukraine»*, *«Merit v. Ukraine»* та доходить висновку, що можна констатувати дещо розширений зміст права на ефективний засіб правового захисту шляхом виявлення деяких нових сегментів у цьому змісті на основі конкретизуючих правоположень, сформульованих Судом.

У рамках визначення змісту статті 6 Конвенції дисертант звертається до справ *«Delcourt v. Belgium»*, *«Engel v Netherlands»*, *«Belilos v. Switzerland»*, *«Şener v. Turkey»*, *«Remli v. France»*, *«Piersack v. Belgium»*, *«De Cubber v. Belgium»*, *«Pretto and others v. Italy»*, *«Yakovlev v. Russia»*, *«Vermeulen v. Belgium»* та ін. та доходить висновку, що право на справедливий суд за нормами Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод складається з інституціональних та процесуальних елементів. До перших належать вимоги щодо суду як установи (незалежної, неупередженої, створеної на підставі закону), до других – мінімальні вимоги стосовно процедури судового розгляду (гласність, забезпечення наданих процесуальним законом прав осіб – учасників судового розгляду, змагальність, «розумний» строк розгляду справи, виконання остаточного судового рішення тощо). Розкрито зміст і сутність зазначених гарантій, акцентуючи увагу на їхній важливості для ефективної реалізації особою права

на правосуддя.

Другий розділ. «Право на звернення в механізмі доступу до Європейського Суду з прав людини» складається з п'яти підрозділів і присвячений аналізу міжнародно-правового механізму доступу до правосуддя в ЄСПЛ як фактору, що впливає на ефективність реалізації права на індивідуальну заяву.

Підрозділ 2.1. «Загальна характеристика права на звернення з індивідуальною заявою до Європейського Суду з прав людини» розкриває зміст, ознаки та значення права особи на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ як «пускового елементу» правозахисного механізму Конвенції.

Проведено термінологічний аналіз синонімічних дефініцій досліджуваного поняття: заява, петиція, скарга, звернення, клопотання. Обґрунтовано доцільність застосування поняття права на звернення з індивідуальною заявою в контексті національної правозастосовної практики та об'єкта дослідження. Доведено наявність у права на звернення з індивідуальною заявою кореспондуючих обов'язків Суду, що передбачають у разі надходження заяви обов'язок належним чином відреагувати на це звернення. Автор приєднується до наукової дискусії з приводу міжнародної правосуб'єктності індивіда в ракурсі реалізації права на звернення до ЄСПЛ, аналізує наукові підходи до вирішення цього питання та робить висновок, що різне ставлення до міжнародної правосуб'єктності індивіда не впливає на ефективність реалізації його прав, також і права на правосуддя.

Право на звернення розглядається в діахронічній перспективі, аналізується етап, коли заявники не мали *locus standi* в ході розгляду справи та подальше його становлення за умов прямого доступу до Суду. Акцентовується увага на тому факті, що право на подання до Суду індивідуальної заяви не гарантує заявнику права на те, щоб його справу було розглянуто Судом по суті поставлених питань, оскільки правила сумісності та умови прийнятності індивідуальної заяви регламентуються цілим рядом формальних критеріїв, які потребують систематизації.

У **підрозділі 2.2. «Поняття права на доступ до суду і міжнародно-правовий механізм доступу до Європейського Суду з прав людини»** здійснюється ретельний семантичний аналіз слова «доступність», критично оцінюються синонімічні терміни, що вживаються в науковій юридичній літературі для позначення предмета дослідження: «доступність правосуддя», «вільний доступ до суду», «доступність суду». Робиться висновок, що термін «доступність» застосовний для характеристики права як певної системи норм у цілому, так і окремих правових інститутів, та відбиває рівень суспільної потреби в них і стан задоволення останньої.

Обґрунтовується позиція, відповідно до якої дане право належить до процесуальних прав-гарантій, оскільки представляє собою одночасно і самостійне право, і гарантію захисту інших прав. Право на доступ до суду розглядається з позиції *de-jure*, у контексті встановлення певної зразкової системи організації правосуддя, яка б уважалася справедливою; та *de-facto*, – звертаючись до позитивних зобов'язань держави, сприяти своїми діями ефективному використанню права на доступ до суду, та негативних зобов'язань утримуватися від перешкоджання незалежному використанню зазначеного права.

Визначено поняття міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ, який розглядається як тріада об'єднаних між собою структурно-функціональними зв'язками елементів: юрисдикції Суду, субсидіарної природи Суду та умов прийнятності індивідуальних заяв, відповідність яким є передумовою реалізації права на звернення до ЄСПЛ.

У **підрозділі 2.3. «Юрисдикція Європейського Суду з прав людини в структурі міжнародно-правового механізму доступу до нього»** з'ясовано, що під юрисдикцію ЄСПЛ підпадає юридична оцінка виконання державами своїх зобов'язань за Конвенцією і протоколами до неї у випадках, коли Суд розглядає заяви, визнані прийнятними відповідно до Конвенції. Автор акцентує увагу на зобов'язанні держави забезпечити в межах своєї юрисдикції права і свободи, закріплені в Конвенції і в протоколах до неї, та робить висновок про посилення впливу концепції позитивних зобов'язань держав щодо не лише наявності законодавства, яке найбільш повною мірою забезпечує дотримання конвенційних прав і свобод, але й вжиття всіх необхідних заходів для того, щоб воно реально діяло, а не залишалося на папері («*Marckx v. Belgium*», «*Airey v. Ireland*»). Дисертант на підставі аналізу практики характеризує чотири види юрисдикції ЄСПЛ: *ratione temporis*, *ratione loci*, *ratione personae*, *ratione materiae*.

У **підрозділі 2.4. «Критерії прийнятності індивідуальних заяв до Європейського Суду з прав людини»** ключовим елементом міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ визначаються критерії прийнятності індивідуальних заяв, передбачені ст. 35 Конвенції, оскільки близько 90 % заяв, що надходять до Суду, відхиляються саме з причини недотримання умов прийнятності. Досліджується умова про подання заяви впродовж шести місяців після постановлення остаточного національного рішення та підкреслюється, що даний критерій має переконливе *ratio legis* та дисциплінуючий ефект, спираючись на рішення «*K v. Ireland*». Дисертант ідентифікує поняття «остаточне рішення», «тривала ситуація» на підставі аналізу практики Суду по справах «*De Becker v. Belgium*», «*Laçin v. Turkey*», «*Worm v. Austria*», «*P. v. Switzerland*», «*Nielsen v. Denmark*», «*X v. Belgium*» та ін., та доходить висновку, що зазначений критерій прийня-

тності не перешкоджає ефективній реалізації права на звернення до Європейського Суду. У підрозділі також охарактеризовано умови про недопустимість анонімних заяв (рішення по справах «*Lover of Tranquility*», «*Confederation des Syndicats Medicaux Francais v. France*»); заяв, що є зловживанням права на звернення (рішення по справах «*M v. United Kingdom*», «*Lawless v. Ireland*», «*Aksoy v. Turkey*», «*F. v. Spain*»); явно необґрунтованих заяв, якщо їх розгляд не виявляє *prima facie* порушення Конвенції (рішення по справах «*Pataki v. Austria*», «*De Becker v. Belgium*») та зроблено висновок про оціночний характер поняття «необґрунтованість», визначено наявність ризику обмеження права на звернення до ЄСПЛ за цією підставою.

У **підрозділі 2.5. «Субсидіарність як компонент міжнародно-правового механізму доступу до Європейського Суду з прав людини»** висвітлено становлення концепції субсидіарності в міжнародному праві, її елементи: зазначено, що стосовно юрисдикції ЄСПЛ даний принцип є сприятливим для доступності правосуддя, оскільки захист прав людини максимально наближується до людини. Підкреслюється, що проявом субсидіарності в контрольному механізмі Конвенції є також вимога про вичерпання всіх національних засобів захисту прав людини, що підтверджується рішеннями по справі «*Handyside v. United Kingdom*», «*Saidi v France*». Головною метою діяльності європейської системи захисту прав людини є саме досягнення такого становища, коли людина зможе отримати дієвий захист своїх прав, звернувшись у першу чергу за захистом до доступних та ефективних засобів захисту у своїй державі, а звернення до ЄСПЛ стало б засобом виняткового характеру у випадках, коли держава з тієї чи іншої причини не змогла забезпечити належного захисту.

Третій розділ. «Реформування міжнародно-правового механізму доступу до правосуддя в Європейському Суді з прав людини» складається з трьох підрозділів, присвячених розгляду стану доступності правосуддя на різних етапах становлення правозахисного механізму Конвенції.

У **підрозділі 3.1. «Основні етапи трансформації міжнародно-правового механізму доступу до правосуддя у Європейському Суді з прав людини»** в історичній ретроспективі досліджуються еволюційні етапи становлення механізму доступу до ЄСПЛ. Проаналізовано динаміку зростання кількості звернень на підставі аналізу статистичних даних і матеріалів практики Суду. Акцентовано увагу на розвиток механізму доступу до правосуддя у ЄСПЛ на різних етапах його реформування та робить висновок про наявність тенденції до спрощення процедури доступу до Суду за умов отримання індивідом можливості безпосереднього звернення до Суду (Протокол №9) і припинення існування Європейської Комісії з прав людини (Протокол №11).

Звертається увага на те, що положення Протоколу №11 позитивно вплинули на розвиток міжнародно-правового механізму доступу до Суду в контексті трьох ключових моментів: 1) Суд почав працювати на постійній основі; 2) на Суд було покладено повноваження щодо формування «судового досьє» стосовно кожної прийнятої до розгляду справи; 3) сам Суд почав вирішувати питання про прийнятність скарги і на нього було покладено обов'язок сприяти процедурі мирного врегулювання спорів. Аргументом на підтримку цієї тези є статистична звітність, що вказує на наявність 837 рішень у період з 1955 р. по 1998 р., а після вступу в силу Протоколу №11 лише у 2000 р. було винесено 695 рішень. Але автор також наголошує на прогалинах у реформі, передбаченій Протоколом №11, що у свою чергу стали передумовами до подальшого реформування Протоколом №14, серед яких головною є неврахування тенденції до постійного зростання кількості індивідуальних заяв. Вирішення цієї проблеми є неможливим без внесення до системи контролю істотних змін, які б дозволили зменшити темпи зростання кількості заяв, прискоривши процедуру розгляду «неперспективних» справ. Водночас дисертант наголошує на існуванні ризику обмежити доступ до Суду на шляху впровадження методів прискорення його функціонування.

Підрозділ 3.2. «Роль Протоколу №14 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у реформуванні міжнародно-правового механізму доступу до Європейського Суду з прав людини» присвячено аналізу основних етапів становлення сучасного контрольного механізму Конвенції, дається оцінка результатам реформування цього механізму після набрання чинності Протоколу № 14 до Конвенції, визначаються основні напрямки розвитку європейської системи захисту прав людини.

Досліджується динаміка зростання кількості індивідуальних заяв, окреслено сутність кризи ЄСПЛ під впливом великої кількості очевидно неприйнятних та повторних заяв, що є наслідками системних проблем національних правових систем держав – сторін Конвенції. Досліджується процедура підготовки Протоколу №14, звіти Оціночної групи, Виконавчого комітету з прав людини (CDDH), Комітету мудреців, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи, значення Протоколу №14-bis. Автором запропоновано оцінку положень Протоколу №14, а зміни до Конвенційного механізму аналізуються за трьома напрямками: продовження повноважень суддів до 9 років, спрощення механізму винесення рішень про прийнятність, новий критерій прийнятності. Обґрунтовується теза, згідно з якою запровадження спрощеного механізму з винесення рішень про прийнятність заяв (суддею одноосібно) є фактором, що спричиняє ризик зниження рівня доступності правосуддя у ЄСПЛ.

У підрозділі 3.3. «Зміна критеріїв прийнятності індивідуальних заяв та їх вплив на реалізацію права на правосуддя» розкривається зміст додаткового критерію прийнятності індивідуальних заяв у ракурсі його ролі в міжнародно-правовому механізмі доступу до ЄСПЛ. Аналізуються позиції провідних вчених (М. Дембур, Ф. Ліч, Р. Амстердам, Ф. Алстон, С. Гріп), неурядових організацій («Amnesty International», «Human Rights Watch»), на підставі чого дисертант доходить висновку, що категорія «суттєва шкода» ще не набула конкретизації шляхом Судового тлумачення та може розглядатися як обмежуючий фактор для ефективної реалізації права особи на звернення з індивідуальною заявою до ЄСПЛ. Розглядаючи перші рішення Суду після набрання чинності Протоколу №14 («*Ionescu v. Romania*», «*Rinck v. France*»), автор виокремлює основні елементи нового критерію прийнятності: безпосередньо зазнана грошова втрата повинна бути пов'язана з матеріальним становищем заявника; поняття «повага до прав людини» визначається у співвідношенні з положеннями національного законодавства держави-сторони Конвенції. У підрозділі аналізуються подальші напрямки реформування конвенційної системи, зокрема положення Інтерлакенської декларації від 19 лютого 2010 р.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено наукове завдання, що полягало у розкритті та узагальненні теоретичних і практичних засад доступу до правосуддя у ЄСПЛ, і зроблено такі висновки.

1. Ідея міжнародного правосуддя завжди уявлялася як дещо екстраординарне, тому доступ до міжнародних судів має специфіку, обумовлену цілями та завданнями міжнародного правосуддя й особливостями реалізації права на звернення з індивідуальною заявою. Ця специфіка може бути відображена в понятті «міжнародно-правовий механізм доступу до ЄСПЛ». Воно містить необхідні параметри, які є передумовою реалізації права на звернення з індивідуальною заявою, та представляє собою сукупність міжнародно-правових норм і засобів, що існують у формі тріади об'єднаних між собою структурно-функціональними зв'язками компонентів: юрисдикції Суду, субсидіарної природи Суду та умов прийнятності індивідуальних заяв.

2. Право на правосуддя посідає особливе місце серед загальновизнаних прав людини, тому що за умов його неналежної реалізації втрачається можливість захисту від порушення всього переліку гарантованих прав. Створена в рамках Ради Європи система захисту прав людини є прикладом високоефективного механізму реалізації права індивідів на правосуддя. Але у зв'язку зі зростанням кількості очевидно неприйнятних та по-

вторних заяв, наявність яких є наслідками системних проблем національних правових систем держав – сторін Конвенції, строки розгляду справ у Суді значно зросли.

3. За час функціонування в умовах інтенсивного зростання заяв Суд виробив власні новаторські підходи до процедури розгляду справ. Він перейшов до практики одночасного винесення рішень про прийнятність та по суті справи; виробив уніфіковані вимоги до оброблення індивідуальних заяв; мінімізував бюрократичні перешкоди при переданні повторюваних справ державам-відповідачам. Перспективною виявилася практика винесення пілотних рішень, було врегульовано велику за обсягом категорію справ, що очікували розгляду з аналогічних питань. Нова процедура розгляду індивідуальних заяв у порядку їх пріоритетності має суперечливий характер, оскільки з одного боку сприятиме вирішенню найбільш актуальних і серйозних справ про порушення прав людини, а з іншого – вплине на продовження строків очікування розгляду інших заяв.

4. Із метою збереження ефективності реалізації права на звернення з індивідуальною заявою про порушення Конвенції за умов постійного збільшення кількості звернень до Суду європейська система захисту прав людини постійно вдосконалювалася. Результатом еволюційного розвитку та системного реформування, з набранням чинності Протоколу №14 до Конвенції, стало створення нової системи доступу до ЄСПЛ, яка, незважаючи на надзвичайну перевантаженість Суду, зберегла безоплатним право на звернення з індивідуальною заявою.

5. Основними правовими наслідками трансформації умов реалізації права на звернення до ЄСПЛ після вступу Протоколу №14 до Конвенції стало продовження строку повноважень суддів; запровадження спрощеного механізму винесення рішень про прийнятність заяв та по суті заяв, що стосуються чітко виробленої прецедентної практики Суду; запровадження нового критерію прийнятності індивідуальних заяв – обов'язковості наявності в заявника суттєвої шкоди.

6. Позитивний вплив положень Протоколу №14 до Конвенції на реалізацію права на звернення до Суду, насамперед, полягає в скороченні строків розгляду індивідуальних заяв та зменшення внаслідок цього завантаженості Суду. Це пов'язано з можливістю звуження права на доступ до Суду у зв'язку зі зміною порядку ухвалення рішення про визнання заяви неприйнятною, оскільки питання про початок судової процедури передається у провадження одного судді.

7. За наявності безумовних позитивних рішень слід визнати, що існує вірогідність зниження рівня доступу до ЄСПЛ у зв'язку з доповненням Протоколом №14 умов прийнятності індивідуальних заяв критерієм обов'язковості «суттєвої шкоди», тому що поняття «суттєва шкода» пред-

ставляє собою дуже абстрактну категорію. Через відсутність нормативної конкретизації це може стати причиною відхилення великої кількості індивідуальних заяв, що за своєю суттю є порушеннями Конвенції та потребують розгляду Судом.

8. Незважаючи на те, що право на звернення з індивідуальною заявою було збережено в ході Інтерлакенського процесу, такі фактори, як ускладнення міжнародно-правового механізму доступу до ЄСПЛ додатковим критерієм прийнятності, що має оціночний характер, та політика пріоритизації заяв свідчать про те, що процес конституалізації Суду набирає обертів.

9. Суперечливість результатів реформування ЄСПЛ є свідченням того, що вирішення проблеми належного забезпечення захисту прав людини перебуває в площині національних правових систем та полягає в необхідності імплементації міжнародних стандартів відправлення правосуддя й виконання судових рішень. Це пояснюється тим, що ЄСПЛ не може замінити собою внутрішньодержавну судову систему, а лише за допомогою своєї практики може стати важливим орієнтиром на шляху вдосконалення національних засобів захисту прав людини, що отримало своє закріплення в «Плані дій» до Інтерлакенської декларації від 19 лютого 2010 р.

10. У світлі забезпечення ефективності права на звернення з індивідуальною заявою доцільно погодитися з пропозицією Д. М. Супруна щодо впровадження змін до Конвенції, пов'язаних із регламентацією інституту доповідача по справі. Запорукою професіоналізму та неупередженості доповідача може стати створення окремого інституту Генеральних адвокатів на зразок Суду ЄС. Також раціональним буде створення на базі Конвенції системи тісного взаємозв'язку Суду з національними судовими інстанціями, що не тільки дозволить значно полегшити діяльність Суду при розгляді конкретних справ, але й створить передумови ефективної взаємодії Суду з національними правопорядками її держав-учасниць, зокрема у питанні гармонізації методів тлумачення конвенційних норм.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У фахових виданнях:

1. Севостьянова Н. І. Роль 14 Протоколу до ЄКПЛ в реформуванні Європейського Суду з прав людини / Н. І. Севостьянова // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць – О. : Фенікс, 2009. – Вип. 37. – С. 76-83.
2. Севостьянова Н. І. Виконання рішень Європейського Суду з прав людини як форма імплементаційних процесів / Н. І. Севостьянова // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – О. : Юрид. л-ра, 2010. – Вип. 52. - С. 310-315.

3. Севостьянова Н. І. Процедура прийняття пілотних рішень в Європейському Суді з прав людини / Н. І. Севостьянова // Правова держава: наукове видання. – О. : Астропринт, 2010. – Вип. 12. – С. 375-381.

4. Севостьянова Н.І. Інтерлакенська декларація як новий етап реформування Європейського Суду з прав людини / Н. І. Севостьянова // Митна справа. – 2010. – №2 (68). – Ч. 2 – С. 187-192.

5. Севостьянова Н. І. Право на справедливий судовий розгляд в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод / Н. І. Севостьянова // Митна справа. – 2010. – №5 (71). – Ч. 2. – С. 178-185.

Інші видання:

6. Sevostianova N. I. Jurisdiction and Key Case Law Issues of the European Court of Human Rights / N. I. Sevostianova; National University «Odesa Academy of Law». – О. : Feniks, 2011. – 124 p.

7. Севостьянова Н. І. 10 помилок при зверненні до Європейського суду з прав людини / Н. І. Севостьянова // Юстиніан. – 2010. – №9(87). – С. 51-55.

8. Севостьянова Н. І. Instigating a procedure in European Court of Human Rights / Н. І. Севостьянова // Держава і право: de lege praeterita, instante, future : зб. тез доповідей Міжнар. щорічної наук. конфер.. – Миколаїв, 2009. – С. 384.

9. Севостьянова Н. І. Принцип субсидіарності юрисдикції Європейського Суду з прав людини / Н. І. Севостьянова // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : зб. тез доповідей Міжнар. щорічної наук. конфер. молодих вчених, аспірантів і студентів. – Л.; О., 2010. – С. 64-66.

10. Севостьянова Н. І. Право на індивідуальну заяву: самостійне право чи процесуальна гарантія прав? / Н. І. Севостьянова // Від громадянського суспільства – до правової держави : тези V Міжнар. наук. конфер. студентів та молодих вчених. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 202-203.

11. Севостьянова Н. І. Участь України в Страсбурзькому правозахисному механізмі / Н. І. Севостьянова // Тенденції та пріоритети реформування законодавства України : матеріали Всеукр. науково-практ. конфер. : у 2-х ч. – Запоріжжя : Істина, 2010. – Ч.1. - С. 66-67.

12. Севостьянова Н. І. The meaning of the victim status in practice of the European Court of Human Rights / Н. І. Севостьянова // Государство и право в условиях глобализации: реалии перспективы. сб. науч. трудов; Материалы II Междун. науч.-практ. конфер. – Симферополь : КРП «Крымчупедгиз», 2010. – С. 446-447.

13. Севостьянова Н. І. Поняття жертви у тлумаченні Європейського Суду з прав людини / Н. І. Севостьянова // Реформування правової систе-

ми України в контексті розбудови правової держави та євроінтеграції: тези доповідей, Дніпропетровськ, 26 квітня 2010 р. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2010. - С. 64-66.

14. Севостьянова Н. І. Individual petition mechanism within Human Rights System of the Council of Europe and United Nations / Н. І. Севостьянова // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні: Матеріали науково-практич. конференції. 29 квітня - 1 травня 2010 р. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. - С.475-477.

15. Севостьянова Н. І. Право на ефективний захист в Європейській Конвенції про захист прав людини / Н. І. Севостьянова // Правове життя сучасної України : тези доповідей наук. конф. професорсько-викладацького і аспірантського складу. – О. : Фенікс, 2010. - С. 718-721.

16. Севостьянова Н. І. Новий критерій прийнятності індивідуальних заяв до Європейського Суду з прав людини (перші рішення після Протоколу №14) / Н. І. Севостьянова // Верховенство права та права людини: Матеріали Міжнародної науково-практич. конфер., 11-12 серпня 2010 р., - Запоріжжя : Істина, 2010. - С.34.

17. Севостьянова Н. І. «Crisis of success» of the European Court of human rights / Н. І. Севостьянова // Сучасне міжнародне та вітчизняне право як регулятор суспільних відносин: матер. міжн. науково-практичної конференції (м. Одеса, 7-8 жовтня 2010 р.): у 3-х частинах. – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2010. – Ч.1. – С. 90-91.

18. Севостьянова Н. І. European Court of Human Rights – endless quest for efficient justice / Н. І. Севостьянова // Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора імператорського новоросійського університету П. Є. Казанського (Одеса, 22-23 жовтня, 2010 р.) : матеріали Міжнар. конфер. – О., 2010. – С. 105-108.

19. Севостьянова Н. І. Evolution of the right to a fair trial / Н. І. Севостьянова // Розбудова демократичного суспільства після Нюрнберзького трибуналу: матеріали міжнар. конфер. – О., 2010. – С. 197-202.

АНОТАЦІЯ

Севостьянова Н.І. Звернення до Європейського Суду з прав людини як реалізація права на доступ до правосуддя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню міжнародно-правової регламентації, практики реалізації та тенденцій розвитку звернення до ЄСПЛ в контексті здійснення права на доступ до правосуддя. Специфіку права на звернення з індивідуальною заявою відображено в понятті «міжнародно-

правового механізму доступу до ЄСПЛ», що містить необхідні параметри, які є передумовою реалізації права на звернення з індивідуальною заявою, представляючи собою сукупність міжнародно-правових норм та засобів, що існують у формі тріади об'єднаних між собою структурно-функціональними зв'язками компонентів: юрисдикції Суду, субсидіарної природи Суду та умов прийнятності індивідуальних заяв.

Доведено, що на фоні позитивного впливу реформи Протоколу №14 на строки розгляду індивідуальних заяв, існує вірогідність зниження рівня доступу до ЄСПЛ у зв'язку з доповненням переліку умов прийнятності критерієм обов'язковості «суттєвої шкоди», що є абстрактною категорією, передачею питання про початок судової процедури у провадження одного судді, застосуванням практики розгляду заяв в порядку їх пріоритетності, що є свідченням того, що процес конституалізації Суду набирає обертів.

Ключові слова: Європейський Суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Протокол №14, міжнародно-правовий механізм доступу до Європейського Суду, критерії прийнятності заяв, право на звернення з індивідуальною заявою, право на правосуддя.

АННОТАЦИЯ

Севостьянова Н.И. Обращение в Европейский Суд по правам человека как реализация права на правосудие. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия» – Одесса, 2011.

Диссертация является первым в Украине монографическим исследованием, в котором на основе комплексного изучения доктринальных основ и правовой регламентации представлена характеристика обращения в ЕСПЧ в ракурсе реализации права на правосудие.

В работе проанализировано становления права на обращение с индивидуальным заявлением на различных этапах эволюции правозащитной системы Конвенции. Подчеркнута важность реальной, а не формальной возможности реализации указанного права. Специфика права на обращение с индивидуальным заявлением отображена в понятии «международно-правового механизма доступа к ЕСПЧ», который включает необходимые параметры, являющиеся предпосылкой реализации права на обращение с индивидуальным заявлением и представляет собой совокупность международно-правовых норм и средств, существующих в форме триады объединенных между собой структурно-функциональными связями компонентов: юрисдикции Суду, субсидиарной природы Суду и критериев

приемлемости индивидуальных заявлений.

Автор обращается к проблеме доступности правосудия в ЕСПЧ и акцентирует внимание на том факте, что эффективность реализации права на обращение достижима лишь при условии исполнения всех условий международно-правового механизма доступа к ЕСПЧ. На основе исследования трансформации данного механизма после вступления в силу Протокола №14 к Конвенции, сделан вывод о том, что была сформирована новая система доступа к Суду. Позитивное влияние реформы на реализацию права на обращение в связи с ускорением темпов рассмотрения индивидуальных обращений и уменьшения в следствии этого загруженности Суда сопряжено с возможностью снижения уровня доступа к ЕСПЧ в связи с дополнением перечня критериев приемлемости условием про необходимость наличия «существенного ущерба», передачи вопроса о начале судебной процедуры в ведение одного судьи, применение практики рассмотрения заявлений в порядке их приоритетности, что является свидетельством того, что процесс конституционализации Суда набирает обороты.

Подчеркивается, что противоречивость результатов реформы является свидетельством того, что решение проблемы защиты прав человека находится в плоскости национальных правовых систем и заключается в необходимости имплементации международных стандартов правосудия и исполнения судебных решений, так как ЕСПЧ не может заменить собой внутригосударственную судебную систему, а лишь с помощью своей практики может стать важным ориентиром на пути усовершенствования национальных средств защиты прав человека.

Ключевые слова: Европейский Суд по правам человека, Европейская Конвенция по защите прав человека и основоположных свобод, Протокол №14, международно-правовой механизм доступа к Европейскому Суду по правам человека, критерии приемлемости заявлений, право на индивидуальное обращение, право на правосудие.

SUMMARY

Sevostianova N.I. Appeal to the European Court of Human Rights as the realization of the right to justice. – Manuscript.

The thesis for Candidates of Law Degree by speciality 12.00.11 – International Law. – National University “Odessa Academy of Law”. – Odessa, 2011.

The thesis presents research of the individual right to appeal under the conditions stipulated by international legal mechanism of access to the ECHR. Right to apply is considered in the light of the right of a person to justice in several respects, broadly - as a tool to activate the international legal mechanism for access to the ECHR, and narrowly - as an application form, to

begin the judicial procedure regarding violations of the Convention. The paper analyzes the formation of the right to appeal and its development at different stages of evolution of human rights protection system of the Convention. The importance of real, not formal possibilities of this right is stressed.

It is proved that the reform of the Protocol #14 to the European Convention, influenced the international legal mechanism for access to the ECHR and it has suffered complications; additional criterion of admissibility of applications "need for significant harm" is subjective along with such factors as practice of prioritization of individual applications - limit the individual's right to appeal to the ECHR.

Key words: European Court on Human Rights, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Protocol #14, international legal mechanism for access to the ECHR, admissibility criterion, access to justice, right for application.